

نقش و کارکرد ابنیه و آثار تاریخی از مولفه های اصلی و تعیین کننده هویت شهرها است، که در ایجاد و استمرار هویت تاریخی و فرهنگی نقش ویژه ای دارد. روند شهرسازی و توسعه شهری در طول تاریخ مبتنی بر نیازهای سکونتی انسان بوده و این در حالی است که به نظر می رسد تنها آشفتنگی، پریشانی و بی هویتیست که قامت شهرهای امروز را فرا گرفته است. در شهرسازی دوره معاصر فاصله و گسیختگی بین شهرسازی گذشته و حال به دلیل حفظ نشدن هویت شهرهای گذشته بیش از پیش رخ می نماید. علت وجود چنین گسستی طی نشدن روند تکامل شهرسازی، الگو گرفتن از غرب و نبود برنامه ای مدون جهت ایجاد تداوم در مسیر تکاملی توسعه شهری می باشد. نخستین پیامد این سهل انگاری پیدایش مفهوم بحران هویت است که در نتیجه آن فرد خود را بی ریشه می یابد. هر جا که فرد نتواند خود را به هویتی خاص منسوب کند احساس کمبود یا فقدان می کند و خود را بی هویت می خواند.

آثار تاریخی و نشانه های فرهنگی به مراکز قدیمی شهرها ارزش بسیار داده اند و انحطاط آن ها ممکن است تمام هستی شهر را دچار انحطاط کالبدی، اجتماعی و فرهنگی کند. استفاده از این ارزش ها در برنامه ریزی و طراحی شهری عاملی موثر در ارتقای سطح هویت مندی شهرها می باشد. در این زمینه می بایست به نکاتی توجه نمود که در ذیل به برخی از آن ها اشاره شده است:

- ✓ هر اثر معماری و هر فضای شهری با هر میزان قدمت و عمری برای رفع نیازهای شهر و شهروندان به وجود آمده است پس باید کوشید که از آن برای غنی کردن حیات شهری بهره گرفته شود.
- ✓ اگرچه گذشت زمان و حیات تاریخی است که بناها را با ارزش می کند، زندگی و حیات روزمره مردم یک شهر نیز ارزش آفرین است و نیاز به تجسم فضایی و ماندگاری دارد. شهرسازی معاصر می کوشد همراه با حفظ ارزش های تاریخی و قدیمی خود نیز ارزش های نو بیافریند تا از این طریق حیات شهر تداوم و تحرک پیدا کند و گذشته و آینده با هم مرتبط شوند.
- ✓ ارزش های تاریخی و قدیمی بخش معینی از ارزش های عمومی یک شهر را تشکیل می دهند و انواع ارزش های دیگر مثل زیبایی های طبیعی، جاذبه های عملی و هنری، آیین های سنتی، و فضاهای فراغتی و تفریحی نیز نقش موثر در اعتلای کیفیت زندگی و هویت شهری دارند و می توان ارزش های بالقوه دیگر را برجسته کرد و از آن در جهت خدمت توسعه به و تقویت هویت فرهنگی استفاده نمود. ابنیه تاریخی با ارزش که نقش هویت دهی به شهر را دارند با گذر زمان به عنوان عامل موثر بر خوانایی شهر در ذهن ساکنین و حتی افراد ساکن سایر مناطق تثبیت می شوند و شهر واجد سیمای خوانا می گردد و به صورت تصویری از سمبل های شناخته شده و به هم وابسته در ذهن نقش می بندد.

از آنجایی که لازمه ماندگاری در دنیایی که اساس ماهیت آن ناپایداری و فناست، خلق اثری زیبا، پرمعنی و ناب می باشد، آثار تاریخی موجود در شهر به دلیل تاثیر عمیقی که بر فرهنگ و ذهنیت افراد دارند بیشترین تاثیر را در ایجاد هویت و خوانایی شهرها دارند، بی توجهی به این عناصر و نادیده گرفتن و بی ارزش انگاشتن ارزش های شهری توسط مدیران، عامل برهم زدن نظم شهرهای قدیم و آشفتنگی شهرهای جدید است پس باز زنده سازی آن ها می تواند عاملی موثر در حفظ بقای شهرها باشد امروزه بسیاری از آثار تاریخی همچون آب انبارها، بازارچه ها، گرمابه ها و مساجد علاوه بر داشتن تأثیر در حفظ هویت شهرها و روستا، قابلیت استفاده بصورت مدرن را نیز دارند، کارکردهای اینگونه بناها در شهرسازی بویژه شهرهایی چون یزد، کاشان، اصفهان و... کاملاً ملموس است و تغییر کاربردی این بناها علاوه بر حفظ آن ها، موجبات هویت بخشی، ایجاد اشتغال و تولید ثروت را فراهم نموده است، این موضوع طی چند سال گذشته به اولویت سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری تبدیل شده بگونه ای که در شهر گرمسار بنای تاریخی مجموعه کارخانه و انبار پنبه، آب انبار بزرگ، خانه تاریخی باقری ها و در شهرستان آرادان کاروانسرای ده نمک مرمت و احیاء گردیده که علاوه بر حفظ هویت شهری، کمک شایانی به توسعه گردشگری نموده است.

منابع :

۱. موسوی، ا. (۱۳۹۴). بهسازی آب انبارهای تاریخی، راهبردی در جهت حفظ هویت و خوانایی شهرها
۲. بهزادفر، م. (۱۳۸۷). هویت شهر با نگاهی به هویت شهر تهران. ناشر موسسه نشر شهر.
۳. سعیدنیا، ا. (۱۳۸۳). کتاب سبز شهرداری ها جلد ۴